



## PROMEMORIA

**Till:** Lunds universitet

**Från:** Anders Stening

**Datum:** 2010-12-17

**Angående:** Granskning av befordringsärende

---

### BAKGRUND

Per Eriksson (sökanden) lämnade 2006-10-16 in en ansökan om befordran till professor i vad som vid ansökningstillfället kallades "Teletransmissionsteori med inriktning mot signalbehandling och innovation. Efter vederbörlig beredning befordrades han 2007-03-22 till professor i "Signalbehandling".

Under hösten 2010 förekom i media uppgifter om att det vid handläggningen av ärendet skulle ha förekommit felaktigheter av olika slag. Den 18 november fick jag uppdraget att granska ärendet.

### Granskningens gränser

Det skall inledningsvis med skärpa klargöras att en granskning av detta slag måste göras med beaktande av de rättssäkerhetskrav som det förvaltningsrättsliga regelverket uppställer. Jag kommer senare att redogöra för att det handlar om ett beslut som innebär myndighetsutövning, och att det gynnande beslut som fattats av universitetet äger rättskraft som endast kan rubbas av om det tillkommit genom vilseledande. Däremot finns det inget utrymme för att rent allmänt göra en omprövning av de bedömningar som legat till grund för beslutet. Det finns givetvis ett utrymme för universitetet att följa upp sina egna beslut och kvalitén i dessa, men det får inte ske på ett sådant sätt att det i praktiken innebär ett upphävande av ett positivt beslut. Jag vill därför vara tydlig med att universitetet – och därmed jag som utsedd utredare – inte kan göra en ny bedömning av den sökandes kompetens som redan rättskraftigt bedömts av de sakkunniga, lärarförslagsnämnden, styrelsen för Lunds tekniska högskola, och universitetets rektor, utan endast pröva om beslutet kan ha grundats på vilseledande sakliga uppgifter och om handläggningen uppfyller de krav som lagstiftningen ställer.

## **Utredarens jäv**

På förekommen anledning skall anmärkas att jag gjort en sedvanlig bedömning av jäv innan jag åtog mig uppdraget. Jag har ingen personlig relation till den sökande och de professionella kontakterna har varit få och utan betydelse i jävshänseende. I början av 90-talet hade jag som tillsynschef på dåvarande UHÄ sedvanliga kontakter med samtliga rektorer och senare under 90-talet som konsult uppdrag för BTH (genom förvaltningschefen) i fråga om utformning av beslutsordning och andra juridiska frågeställningar. Jag har inte haft några uppdrag för Vinnova. Jag har under de senaste åren haft ett fåtal mindre uppdrag vid universitetet, främst avseende kortare utbildningsinsatser på olika fakulteter. Det senaste uppdraget var en inbjudan att inleda ett seminarium om autonomireformens konsekvenser, en insats som jag under hösten gjort på ett stort antal lärosäten och som inte innebar något arbete med universitetets arbete härvidlag. Då jag vid detta tillfälle träffade sökanden personligen, torde det ha varit första gången sedan 90-talet. Jag tillhör – av naturliga skäl med tanke på min ämnesinriktning – inte den sökandes nätverk!

## **GÄLLANDE RÄTT**

### **Högskoleförordningen**

Befordringsmöjligheten infördes i det svenska högskolesystemet 1999. Institutet var en förhållandevis främmande fågel i systemet, och har under hela sin förekomst varit delvis kontroversiell och föremål för diskussion i olika avseenden. Den närmare innebörden av regelverket har efter hand kommit att preciseras genom avgöranden i Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH). I korthet kan regelverket beskrivas på följande sätt.

Befordran av lektor till professor regleras i HF 4:11. Regleringen har utformats som en rättighet för vissa anställda, och skall därför i första hand tolkas som en förvaltningsrättslig regel som innebär att det är fråga om myndighetsutövning. Det något diskutabla i ordningen har bestått i att den som befordras skall vara anställd, samtidigt som begreppet myndighetsutövning förutsätter att beslutet avser en enskild. Detta motsatsförhållande kan beskrivas som att lagstiftaren i det civilrättsliga avtalsförhållandet (anställningsavtalet) infört ett förvaltningsrättsligt moment genom att tillskriva den anställde en tvingande rättighet. I praktiken torde detta betyda att de rättssäkerhetskrav som brukar ställas på förfaranden av detta slag skall gälla för ärenden som rör befordran. Den enskilde som gör gällande denna rätt, skall alltså vara tillförsäkrad de olika rättssäkerhetsgarantier som gäller vid myndighetsutövning i allmänhet. Detta innefattar bland annat att en ansökan har materiell anhängighetsverkan av innebörden att myndigheten är skyldig att i sak ta ställning till en framställan om befordran, samt att orubblighetsprincipen avseende gynnande beslut är tillämplig. Det kan tilläggas att ett avslagsbeslut i ett sådant ärende är överklagbart, men inte ett bifall. Av betydelse i detta sammanhang är att jävsreglerna i Förvaltningslagen är tillämpliga. Det betyder att de allmänna jävsgrunderna (sakägar-, intresse-, släktskaps-, ställföreträdar- tvåinstans- och ombuds/biträdesjäv) är tillämpliga, liksom

de mera allmänna reglerna om s.k. delikatessjäv. Den första kategorin pekar som jäviga ut befattningshavare som har ett eget intresse i ärendet som part, intressent, funktionär eller genom släktskap med någon med sådant intresse, medan delikatessjävet tar sikte på om det finns någon annan omständighet (vänskap, ovänskap, samförfattarskap m.m.) som rent allmänt kan påverka förtroendet för befattningshavarens objektivitet.

En förutsättning för befordran är att den sökande har en tillsvidareanställning. Det finns ingen särskild reglering av frågan om huruvida rätten att befordras föreligger också när man är tjänstledig. Av ordalydelsen torde följande att det är ovidkommande huruvida man tjänstgör eller är tjänstledig.

En annan förutsättning för befordran är att den sökande "har behörighet för en sådan anställning" (professur). Det är denna del av regelverket som varit föremål för diskussion och avgöranden i ÖHN. De första åren efter införandet av institutet utvecklades hos lärosätena en ordning där man uppställde allehanda krav för att befordran skulle ske, såsom till exempel krav på handledning av doktorander. Ett intryck av dessa krav var tvivelsutan att det åtminstone till dels ställdes högre – eller i vart fall andra – krav än för rekryteringsprofessorer. Sett till utformningen av regeln i HF torde det vara uppenbart att utgångspunkten skall vara de behörighetskrav som ställs för professur, och i första hand är det då behörighetskraven i HF som avses, dvs vetenskaplig och pedagogisk skicklighet. Skälet härtill är att de specifika krav som i förekommande fall ställs på bestämda professorer inte gärna kan appliceras på befordran av en lektor, eftersom det inte finns någon specifik sådan professur att jämföra med. Jämförelsen måste i stället göras med den anställning från vilken befordran sker; därvid torde den förkovran som den sökande förväntas ha gjort avse just arbete med den vetenskapliga kvalificeringen och det pedagogiska arbetet på en högre nivå. Det kan i det sammanhanget också påpekas att det torde finnas ett mycket litet utrymme för att ställa formella krav på hur gamla återopade forskningsmeriter får vara!

ÖNH har i en rad avgöranden klargjort att det inte är tillåtet att uppställa specifika "formella" krav, såsom visst antal doktorander, för befordran. Endast när lärosäten senare infört sådana krav för alla anställningar som professor har de godtagits, och då med den specifika motiveringen att handledning i sig kan ses som en indikator på pedagogisk skicklighet. Det är alltså ytterst fråga om en bedömning av den faktiska pedagogiska skickligheten, varför det måste handla om det faktiska innehållet i genomförd handledning snarare än antal eller formell roll.

Även om man inte kan uppställa exklusiva formella krav som inte finns i HF, har lärosätena en betydande frihet att ange olika kriterier för bedömningen av den vetenskapliga kompetensen.

Förekomsten av bedömningsgrunder i anställningsärenden komplicerar något bilden av hanteringen av behörighetsgrunder; för varje behörighet anges som bedömningsgrund graden av sådan skicklighet som är behörighetsgrundande. Främst avses härmed naturligtvis graden av vetenskaplig och pedagogisk skicklighet, men i förordningen (HF 4:15) anges också graden av annan skicklighet såsom administrativ skicklighet samt skicklighet att utveckla och leda verksamheten. När lärosäten lokalt uppställer kompletterande sådana behörighetskrav, glider

de olika kriterierna samman på ett inte alltid entydigt sätt. Man måste dock komma ihåg att de olika behörighetskraven måste behandlas var för sig, och att det är tveksamt om uppfyllandet av ett behörighetskrav kan ersätta brist avseende ett annat.

Slutligen uppställs som krav för befordran att ämnesområdet för anställningen som professor skall vara detsamma som för anställningen som lektor. I praktiken innebär detta att en anställd inte har rätt att bli befordrad till en professur i ett annat "ämne" än det lektoratet hänför sig till, och detta sammanhänger med arbetsgivarens intresse av att inte behöva få in anställningar som man inte bedömt vara erforderliga. Regeln har dock ingen bäring på arbetstagarens och arbetsgivarens gemensamma intresse av att justera ämnesbenämningar som av olika skäl inte längre är relevanta antingen med hänsyn till ämnesutvecklingen eller arbetstagarens faktiska uppgifter.

I HF anges att ett ärende avseende befordran skall beredas på samma sätt som tillsättningen av motsvarande anställning. Det betyder att befordran till professor skall grundas på en sakkunnigbedömning av minst två personer som är särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde. Sakkunnigprövningen är en hörnsten i ärenden där vetenskaplig kompetens utgör behörighetskrav eller bedömningsgrund. Själva institutet är en form av "peer review", dvs en granskning eller bedömning gjord av "likar". Tanken är att en viss typ av kompetensbedömning bara kan göras av personer som själva besitter en sådan kompetens, och därigenom är också karaktären av bedömningen ett utlåtande om huruvida kompetensen föreligger snarare än en "recension". I det svenska akademiska tillsättningsförfarandet ingår – åtminstone fram till årsskiftet – regler om att de sakkunniga skall avge ett yttrande där de skall redogöra för skickligheten hos de sökande som främst bör komma i fråga, ange rangordningen och motivera sitt val. Av dessa formuleringar framgår att en utförlig motivering främst hänger samman med rangordningen av flera sökande, medan en kompetensbedömning av en enda sökande kan begränsas till att "redogöra för skickligheten", vilket i uppenbara fall kan innebära ett konstaterande av den erforderliga kompetensen. Det har tidigare varit vanligt i Sverige med utförliga sakkunnigutlåtanden, men den stora omfattningen av sådan bedömningar idag har inneburit att utsedda sakkunniga har valt att hålla sig förhållandevis kort. Det finns en stor skillnad härvidlag mellan olika ämnesområden, och internationellt är det inte ovanligt med korta konstaterande utlåtanden.

### **Lokala föreskrifter**

Som ovan påpekas finns det ett inte obetydligt utrymme för varje lärosäte att i lokala föreskrifter förtydliga de regler som skall gälla vid lärosätet, och att i viss utsträckning komplettera det förordningsreglerade med egna regler.

Vid Lunds tekniska högskola fanns 2006 "Anvisningar till sökande vid nyrekrytering och befordran". Av intresse i förevarande ärende torde vara dels att det uttryckligen står att uppgift om handledarskap skall avse doktorandernas namn, nivå, samt om insatsen avsett huvudhandledarskap eller biträdande handledarskap. Dessutom finns en uppräkningslista av de punkter avseende "vetenskaplig, pedagogisk och annan verksamhet" som den sökande skall redovisa, där bland annat vetenskapligt ledarskap, utåtriktad verksamhet och uppdrag, annan

yrkesskicklighet, akademiskt ledarskap och samverkan med industri och samhälle, information om forsknings- och utvecklingsarbete anges. I "Allmänna råd" från 2003 redogörs mera detaljerat för innebörden av dessa rubriker. Av intresse är där kanske framförallt den text som står under rubriken "Annan yrkesmässig skicklighet"; där anges bland annat att det vetenskapliga behörighetskravet helt eller delvis kan ersättas med yrkesmässig skicklighet som är av betydelse. Det kan diskuteras om detta är en korrekt tillämpning av HF:s behörighetsregler, men det är av betydelse att såväl lärarförslagsnämnd som de sakkunniga haft dessa råd som utgångspunkt för sitt arbete, men tveksamheten uppvägs av att detta kriterium hänförs till den vetenskapliga skickligheten.

## **BEDÖMNING**

### **Ärendets behandling**

Jag kommer i det följande att redogöra för min granskning och bedömning av ärendets handläggning under rubriker som anger de problemställningar jag behandlar, och jag har valt att först fokusera på universitetets handläggning av ärendet och därmed sammanhängande frågor, och därefter ta upp frågor som rör den sökandes uppgifter.

### **Lunds universitets institutionella jäv**

Det kan inledningsvis påpekas att det redan initialt fanns ett problem med hanteringen av sökandens ansökan om befordran. Genom dennes roll som generaldirektör för Vinnova, ett statligt verk med uppgift att fördela högst betydande forskningsresurser inom vetenskapsområden som är av intresse för Lunds universitet, uppkommer frågan huruvida universitetet som sådant kan undgå misstankar om att man har ett ovidkommande intresse. Det låter sig sägas att universitetet som sådant kan ha ett intresse att hålla sig väl med en person med ett sådant inflytande. Det kan tilläggas att samma sak torde ha gällt för varje lärosäte där sökanden med sin forskningsinriktning skulle ha kunnat vara anställd som lektor. Den något paradoxala situationen skulle alltså föreligga att varje lärosäte där sökanden teoretiskt skulle ha haft möjlighet att ansöka om befordran skulle vara förhindrat att behandla en sådan ansökan på grund av "institutionellt" jäv. Han skulle således ohjälpligt stå utanför den rätt som alla andra anställda lektorer har. Frågan är då hur denna regelkonflikt kan hanteras. Det förhåller sig givetvis så, att universitetet – lika lite som något annat lärosäte – inte genom interna förflyttningar av beslutsrätten i ärendet kan undgå detta "institutionella" jäv. Inte heller kan prövningen enligt regelverket överlämnas till annat lärosäte, eller överlämnas till överordnad nivå (regeringen). I enlighet vad jag ovan skrivit om sökandens rättsliga ställning, kan man inte heller aktualisera frågan att denne skulle avstå från sin rätt med hänvisning till det principiella problemet.

Min bedömning är att universitetet enligt principen om materiell anhängighet varit förhindrat att visa ärendet ifrån sig. Det finns också ett annat skäl till att en behandling av ärendet är den enda tänkbara lösningen. Det sammanhänger med att beslutsgrunden i huvudsak baserar sig

på en extern sakkunnigbedömning där ett mycket litet utrymme i praktiken lämnas för universitetets organ att besluta i strid med de sakkunnigas bedömning, och detta i än mindre utsträckning än vid vanliga tillsättningsärenden. Den sökandes rätt till en sakkunnigprövning av den uppnådda vetenskapliga och pedagogiska kompetensen måste alltså gå före beaktandet av den risk som skulle anses kunna föreligga för ovidkommande hänsyn. Till detta skall också läggas att man i rättstillämpningen inte bedömt hedersdoktorat som otillbörliga trots utdelande lärosätes allmänna intresse av den utnämndes välvilja.

### **Ämnesområde**

I inledningen av ärendets handläggning lades ett inte obetydligt arbete ner på att bestämma ämnesområde för anställningen. I enlighet med äldre tradition talas det om "ämne" för anställningen. Som jag ovan påpekat, är denna fråga viktig enligt regelverket för befordran. Det har varit naturligt för mig att granska huruvida något otillbörligt förekommit i denna del. Uppenbarligen förelåg vissa svårigheter med att bestämma ämnet entydigt, inte minst på grund av att en initial anställning skett utan angivande av något ämne. Frågan har varit huruvida kompetensen skall prövas mot "Teletransmissionsteori", "Signalbehandling", eller "Signalbehandling och innovation". Den sakliga beskrivningen av ämnet och institutionsuppdelningen talar för att det varit korrekt att som ämnesområde ange "Signalbehandling" som lärarförslagsnämnden gjort. Att man avstod från att införa en ny bestämning "innovation", förefaller vara klokt, även om det – som jag ovan påpekat – hade funnits ett utrymme för arbetsgivare och arbetstagare att träffa överenskommelse härom.

### **Sakkunniga**

Den sakkunnigprövning som skett i detta fall måste ses mot den bakgrund jag redogjort för ovan om sakkunniginstitutet. Det är inte meningsfullt att diskutera förekommande utlåtanden annat än med utgångspunkt i vad som är brukligt inom teknikområdet. Det kan självklart sägas att de sakkunnigas utlåtanden är kort hållna, men det är samtidigt klart uttalat att alla tre bedömt att den sökande är behörig. Lärarförslagsnämnden har noterat detta och utvecklat frågan inför sitt eget ställningstagande. En utgångspunkt har varit de sakkunnigas fokusering på ledarskap och innovation, och nämnden har sedan uppehållit sig vid att kompetensprövningen måste bestå i en helhetsbedömning. Det är uppenbart att de sakkunniga – säkerligen delvis utifrån den vägledning universitetet tillställt dem – vägt in ett flertal aspekter på vetenskaplig kompetens, inkluderande ledarskap och entreprenörskap. Det är dock slående att ingen av de tre sakkunniga hävdade att en eventuell brist i den vetenskapliga kompetensen skulle ersättas av annan kompetens, utan förklarar entydigt att de bedömer att han också besitter den vetenskapliga kompetens som krävs för en professur. Det skall tilläggas att de sakkunnigas fokusering på "innovation" – trots att det alltså skulle kunna hänföras till en inriktning av ämnet som faktiskt inte är föremål för prövning – i alla tre utlåtanden entydigt hänförs till tillämpbarhet, vilket med en välvillig tolkning ändå måste rymmas inom flera av punkterna under "vetenskaplig skicklighet" i de allmänna råd som utformats av universitetet. Några formella fel i sakkunnigbedömningarna kan jag därför inte finna!

Vid genomgången av den pedagogiska kompetensen har jag inte kunnat finna några omständigheter som ger utrymme för tvekan. Det som därvid finns anledning att peka på, är att det är den faktiska pedagogiska kompetensen som prövas, och lärosätet har inte något utrymme att konstruera egna formella regler. Jag skall nedan beröra vissa av den sökandes egna uppgifter, men vill här påpeka att såväl de sakkunniga som lärarförslagsnämnden förefaller ha gjort en allsidig bedömning av de pedagogiska meriterna, och att det naturligtvis inte varit fel av nämnden att beakta sin egen kunskap om sökandens meriter som tidigare lärare inom fakulteten. Det skall också för tydlighetens skull sägas att kravet på högskolepedagogisk utbildning gäller för lektor, inte för professor. Det betyder att den som erhållit ett lektorat enligt tidigare ordning skall prövas för befordran utifrån förutsättningen att han är behörig för det lektorat han innehar.

### **Jävsförhållanden**

En fråga som måste beröras i detta sammanhang, är huruvida det förelegat omständigheter av jävskaraktär i fråga om någon av de sakkunniga. Den jävsgrund det här möjligen skulle kunna vara fråga om, är det så kallade delikatessjävet. Den tidigare anförda omständigheten att sökanden vid den aktuella tidpunkten var generaldirektör för en dominerande finansiär av den tekniska forskningen i Sverige, kan naturligtvis vara av betydelse vid bedömningen av de sakkunnigas oberoende. De båda utländska sakkunniga är uppenbarligen inte exponerade mot Vinnovas finansiering, och kan alltså inte misstänkas vara betjänta av en god relation till myndigheten. Någon samproduktion med sökanden förekommer inte, och inte heller har det framkommit några omständigheter som skulle tyda på så starka personliga band mellan dessa sakkunniga och sökanden att jäv skulle kunna anses föreligga. Att vetenskapsmän inom ett förhållandevis snävt område känner varandra är en ofrånkomlig konsekvens av det vetenskapliga arbetets karaktär och nationella gränslöshet.

Redan det förhållandet att den svenske sakkunnige genom sitt verksamhetsområde är exponerad mot finansiering från Vinnova, utgör ett bekymmer ur jävssynpunkt. Det borde ha varit naturligt för universitetet att endast söka sakkunniga internationellt med tanke på situationen. Med hänsyn till att det enligt HF krävs endast två sakkunniga i ärenden av detta slag, hade det i den uppkomna situationen varit naturligt och lämpligt att nöja sig med de två utländska sakkunniga. Det viktigaste skälet till att man trots allt valde en svensk sakkunnig, var enligt uppgift från handläggare svårigheten att hitta personer som täckte in hela sökandens vetenskapliga profil; som det nu blev, kom de tre att tillsammans täcka in samtliga områden. Detta är en inte helt ovanlig situation, särskilt inte i "smala" ämnen, och kraven måste i vetenskapliga sammanhang ibland ställas lägre än önskat för att det över huvud taget skall vara möjligt att göra en "peer review". Denna risk får då uppvägas av de rätt strikta professionella förhållningssätt som utvecklats i den akademiska världen. En annan omständighet som måste vägas in när denna jävsbedömning görs, är det förhållandet att Vinnovas beslut vanligen fattas efter strikta bedömningskriterier och prövning av expertgrupper. Dock har generaldirektören haft och har ett påtagligt inflytande i sin slutliga beslutsroll, varför min bedömning ändå är att man borde undvika en sakkunnig med sådan exponering.

Det skall dock också konstateras att det här kritiserade förhållandet saknat betydelse för utgången eftersom de två kvarvarande sakkunniga utan samordning med varandra kommit till samma slutsats!

### **Sökandens egna uppgifter**

I en ansökan om befordran skall den sökande lämna uppgifter om sådana sakförhållanden som skall eller kan ligga till grund för prövningen. Han har som brukligt i dessa sammanhang lämnat en CV, en "självdeklaration" med rubrikerna History in brief, Research, Innovation, Teaching och Leadership. Till framställningen är bifogad en förteckning över publikationer. Framställningen har kompletterats i samband med inlämnandet, och kommenterats i november 2010.

Redovisningen av forskningen har granskats av de sakkunniga, och det finns inga indikationer på några oklarheter avseende åberopade skrifter.

Åberopad pedagogisk verksamhet har i huvudsak förekommit vid LTH och har såvitt kunnat förstås varit välkänd där. Under beredningen av ärendet har sökanden ombetts komplettera sina uppgifter, men detta har inte handlat om tveksamma eller felaktiga uppgifter, utan att redogörelsen uppfattats som alltför kortfattad.

När det gäller entreprenöriell verksamhet och ledarskap avser stora delar verksamheter av nationell betydelse där sökandens medverkan har varit allmänt känd och i det närmaste notorisk.

Att fastslå vem som bidragit med vad vid arbeten av utvecklingskaraktär är förvisso ingen exakt vetenskap. Det är naturligt att olika aktörer kan ha uppfattat roller på olika sätt, och den ena beskrivningen är inte med nödvändighet mera sann än den andra. Sökandens framställning är tänkt att ha en karaktär av "självdeklaration", där fakta visserligen måste vara korrekta, men där avsikten också är att få den sökandes bild av förhållanden som åberopas. Särskilt tydligt är detta inom områden där forskning och utveckling i allt större omfattning sker genom samarbeten i grupper inte bara inom akademien utan också mellan akademien och industriella miljöer. Denna utveckling har varit medveten och önskad, och betyder naturligtvis att frågor som de som behandlas i denna utredning måste ses mot bakgrund härav; en vetenskaplig meritering i en sådan kontext måste se annorlunda ut och bli "lösare i kanten" än vad som är naturligt i traditionella akademiska discipliner. Uppgifter i en meritförteckning av det slag som ligger till grund för en befordringsprövning måste därför bedömas utifrån dessa förutsättningar.

Det kan därför inte uteslutas att det såväl när det gäller undervisningsaktiviteter som utvecklingsarbeten av olika slag skulle kunna förekomma olika uppfattningar om vem som haft vilket inflytande över eller ansvar för resultaten i det enskilda fallet. Det finns med två undantag inga indikationer på att så skulle vara fallet med avseende på den sökandes redogörelse. I två avseenden har det dock förekommit uppgifter som tagits till intäkt för att uppgifterna i dennes redogörelse skulle varit felaktiga, och det gäller dennes handledningsinsatser och patentinnehav.



## Handledningsinsatser

I sin ansökan, under rubriken "History in brief", anger sökanden att han varit mentor för och banat väg för ett antal nu framgångsrika forskare, samt att han varit medhandledare för ytterligare ett antal. Det är uppenbart att det är fråga om en beskrivande bild av hur han uppfattar sin roll i förhållande till de personer som anges. Det är också uppenbart att uttrycken "mentor", "pave the way", "supervisor" och "co-supervisor" inte används i någon teknisk betydelse.

I två skrivelser önskade universitetet klagöranden avseende handledda doktorander med angivande av "huvud/bitr handledarskap, examensnivå, tidpunkt". Efter detta inkom sökanden med uppgiften om att han varit huvudhandledare för en forskarstuderande på licenciatsnivå och två på doktorsnivå, samt biträdande handledare för fem personer.

Fråga har därefter uppkommit om huruvida dessa uppgifter varit felaktiga.

Det är inledningsvis viktigt att känna till hur handledarsystemet varit reglerat och hur det i praktiken tillämpats. Termen "huvudhandledare" har funnits i HF sedan forskarutbildningsreformen, men uppdelningen mellan "huvudhandledare" och "biträdande handledare" finns inte i regelverket. Uppdelningen har sin grund i att det från 2007 krävs att två handledare utses, av vilka en skall vara huvudhandledare. Före 2007 var utseende av biträdande handledare – eller handledare utöver huvudhandledaren över huvud taget – frivilligt. Användningen av dessa begrepp har därför av naturliga skäl inte någon stor precision i den akademiska vokabulären. Det har också inneburit att den praktiska tillämpningen ute på högskolorna varit påtagligt varierande. Två problem förekommer frekvent; dels är innebörden av att vara huvudhandledare eller biträdande handledare varierande, och dels är det vanligt förekommande att förändringar i handledarbesättningen inte registreras eller att förekomsten av flera handledare inte noteras formellt. Den första frågeställningen har lett till att det förekommer allt från att vissa funktioner (ämnesföreträdare, professor) formellt står som huvudhandledare medan det reella handledarskapet kan ligga på någon annan, till att – vid samarbeten mellan lärosäten med och utan forskarutbildning – en person på lärosätet med examensrätt är huvudhandledare och en person på det lärosäte där forskningen faktiskt bedrivs, är biträdande handledare. Naturligtvis är det vanligaste att huvudhandledarskap innebär det största pedagogiska ansvaret, men det går inte att av terminologin utläsa hur det faktiskt förhåller sig. Det betyder att formella dokument om handledarskap (antagningsbesked, Ladokutdrag m.m.) inte ger säker information om faktiskt handledarskap.

Som ovan berörts, är handledningens betydelse vid en behörighetsprövning inte av formellt slag på det sättet att en viss typ av handledning skulle krävas för formell behörighet.Handledningen – och naturligtvis enkannerligen förmågan att vara en "god" handledare – är en indikation på pedagogisk kompetens på vetenskaplig nivå. ÖNH har vid flera tillfällen klagjort just detta att lärosätena inte kan införa nya formella behörighetskrav avseende vetenskaplig eller pedagogisk skicklighet utöver vad som anges i HF. I stället är omständigheter som handledarskap indikatorer att använda i kompetensprövningen.

Det kan alltså inledningsvis sägas att universitetets uttryckliga begäran att sökanden skulle kategorisera sina handledaruppdrag utifrån indelningen i huvud- respektive biträdande handledarskap, inte var särskilt lyckad. Med tanke på att uppdelningen inte fanns före 2007 var det inte möjligt att ge ett "rätt" svar. Ett försök att tillämpa kategorierna måste ju då med nödvändighet bygga på en subjektiv bedömning av den handledning som faktiskt förekom, och därmed är det ju uppenbart att inblandade personer kan ha haft olika uppfattning om vilken karaktär handledningsinsatserna har haft i det enskilda fallet.

Det till synes anmärkningsvärda uttrycket "uppfattade mig som" – som sökanden använder i sitt svar på påståendena om falska uppgifter - visar sig alltså vara det enda som med säkerhet kan åstadkommas när det gäller handledning som hänför sig till tiden för nuvarande lagreglering. Jag vågar nog också utifrån mina erfarenheter av högskolornas rättstillämpning förutsäga att denna oklarhet kommer att bestå i många år än.

Alla åberopade doktorander utom en har bekräftat att sökanden haft en mer eller mindre bestämd roll som handledare. Med tanke på den bekräftade förekomsten av faktisk handledning är det alltså uteslutet att sökanden i dessa fall skulle kunna anses ha lämnat felaktiga uppgifter eller manipulerat dem!

Det ovan angivna enda undantaget är uppgiften om att sökanden skulle varit handledare för en person under åren 91-95. Det visar sig att denna person inte bekräftar något handledarskap, men också att han antogs till forskarutbildningen först 1996. Det handlar alltså om en felaktig sakuppgift i redovisningen.

Det är naturligtvis inte bra att en sådan felaktig uppgift förekommer i en ansökningshandling. Det finns då anledning att ställa tre frågor: har felet kunnat påverka utgången, är det fråga om ett medvetet fel eller är det fråga om slarv, och, om det är det senare, är slarvet ursäktligt eller inte?

När det gäller frågan huruvida felet kan ha haft någon inverkan på utgången av ärendet, torde det jag ovan redovisat ge en antydning om min bedömning. För det första är uppgifterna om handledning i sig av begränsad betydelse och ingalunda några formella krav för behörighet. För det andra har inte uppgifterna om handledning sammantaget fått sin relativa betydelse av denna felaktiga uppgift, varför utgången uppenbarligen inte skulle ha påverkats av att denna felaktighet upptäckts redan i samband med prövningen av ärendet.

I fråga om den felaktiga uppgiftens tillkomst, är den sökandes förklaring att det handlar om ett projekt som han tagit initiativ till men där han medverkat som handledare för en annan doktorand som inledningsvis arbetade med projektet. Till sökanden har den felaktigt angivna personen bekräftat att hans arbete avsett detta projekt, men alltså inte att sökanden varit handledare. För sökandens version talar det förhållandet att han daterat handledningen till 91-95, vilket är innan denna doktorand antogs. Versionen styrks också av att den doktorand som inledningsvis arbetade med projektet bekräftar sakförhållandet. Det måste därför anses vara uppenbart att den felaktiga uppgiften inte är en falsifikation utan en sammanblandning av personer involverade i ett faktiskt arbete.

Frågan är då naturligen om ett sådant misstag är ursäktligt med hänsyn taget till ärendets karaktär och övriga omständigheter. För mig är den avgörande frågan huruvida man med någorlunda enkelhet skulle ha kunnat inhämta kontrollerbara uppgifter om den nu aktuella handledningssituationen. Jag har kunnat ta fram ett antagningsbevis avseende doktoranden, av vilket framgår att han antogs 1996 med en annan person än sökanden angiven som huvudhandledare. Emellertid skulle jag inte – med den erfarenhet jag har av förekomsten av tex skuggdoktorander – vilja utesluta att det kunde ha förekommit handledning knutet till sagda projekt vid en tidigare tidpunkt. I andra fall har det varit omöjligt att återfinna dokumenterade beslut innefattande handledarskap. Att sökanden inte utgick från sådan dokumentation är sålunda förståeligt. En kontrollerande kontakt med de personer han uppgav i ansökan känns i efterhand naturlig, men med tanke på att det ofta handlar om att på rätt kort tid på fritiden arbeta fram en ansökan med en stor mängd uppgifter och information, och där denna uppgift har endast perifer betydelse, får misstaget nog snarast tillskrivas en överskattning av det egna minnet.

### **Förekomsten av patent**

I ett kort avsnitt under den rubrik i ansökan som handlar om entreprenörskap (III.C) behandlar sökanden sina insatser avseende produkter och produktutveckling och samarbete med företag. Där anges "There are also three patents where I am the inventor or one of the inventors". I referensförteckningen finns dessa tre angivna under nr: 59, 60 och 61. Endast i referenserna anges något om patentens status.

Betydelsen av patent torde ligga i att de visar någon form av praktisk användbarhet hos de forskningsresultat sökanden har uppnått. Detta kan påverka bedömningen av punkten 1.1 "Vetenskaplig produktivitet" i universitetets "Allmänna råd om värdering av meriter". Det låter sig inte med självklarhet sägas vad det är som menas med "patent". Det förefaller naturligt att det i detta sammanhang är av intresse om en forskare ur sin forskning kan härleda sådana tillämpbara inslag som kan göras till föremål för patent. Av vikt är alltså mera förekomsten av sådana inslag, än huruvida det är fråga om nationella eller internationella patent eller huruvida patenten upprätthålls. Betydelsen av huruvida forskarna själva söker och utnyttjar patent är ju därtill en förhållandevis kontroversiell fråga, och det kan i vart fall inte vara en kompetensbrist att resultaten snarare utnyttjas av andra; med detta vill jag säga att beviljade patent i eget namn är ett mycket trubbigt instrument för att mäta en forskares innovativitet. Betydelsen av patent är alltså ett av många tänkbara moment vid bedömningen av den sökandes vetenskapliga skicklighet.

I detta fall har det visat sig att ett av de åberopade patenten är beviljat såsom angetts, ett annat numera beviljat men vid ansökningstillfället av sökanden korrekt rubricerat som sökt, och det tredje föremål för viss tveksamhet. Det handlar om en patentansökan som sökanden gjorde tillsammans med en partner, och där enligt partners dokumentation svensk patent skulle ha beviljats men där man valde att inte gå vidare för ett internationellt patent. Enligt parternas patentbyrå föreligger inget sådant svenskt patent. Av allt att döma fullföljdes denna patentansökan aldrig. Uppgiften om ett beviljat patent är därför sannolikt felaktig. Det har vid min genomgång bara varit möjligt att konstatera att ärendet avskrivits av patentmyndigheten.

Klart är emellertid att sökanden förlitat sig på sin partner och inte själv haft tillgång till dokumentation.

Återigen är frågan huruvida felaktigheten kan ha påverkat utgången, om det skulle finnas anledning att misstänka medvetet oriktiga uppgifter i syfte att framstå som mera framgångsrik, och huruvida det slarv som föranlett den oriktiga uppgiften varit ursäktligt eller inte. Först skall sägas att misstaget är försumbart och att uppgiften inte på minsta sätt kan ha påverkat utgången! Av vad ovan sagts framgår att det också är uppenbart att sökanden inte kan antas ha lämnat denna uppgift i medvetande om att den var oriktig. Med hänsyn till hur samägda patent kan behöva hanteras, är det inte anmärkningsvärt eller klandervärt att sökanden förlitat sig på uppgifterna, och det är också helt klart att partnern tar på sig ansvaret.

### **SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER**

Jag har i min utredning av handläggningen anmärkt på användande av en svensk sakkunnig.

Den invändning som anförts mot handläggningen är redan på formella grunder inte av det slag att beslutet skulle kunna omprövas, och anmärkningarna ger inte heller anledning att bedöma att beslutet skulle ha blivit felaktigt på grund av formella brister.

Jag har konstaterat att det förekommit två oriktiga uppgifter i ansökan.

De förekommande sakfelen kan inte ha påverkat utgången av ärendet och kan på inga villkor föranleda en omprövning.

Felen är till sin karaktär försumbara och ursäktliga.

---